

ԻՆՔՆԻՇՆԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԵՎ ՓՈԽԱԿԵՐՊՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ (ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ ՕՐԻՆԱԿՈՎ)

Լուսինն ԽՈՋԱՅԱՆ

Բանալի բառեր. Եվրոպական ինտեգրում, Եվրոպական Միություն, Ֆրանսիա, պետական ինքնիշխանություն, ազգային շահ, ամուր միջուկ, վերագրային ինստիտուտներ, միջկառավարական մոտեցում, վերապետական սկզբունք, արդյունավետ ինքնիշխանություն:

Ключевые слова: Европейская интеграция, Европейский Союз, Франция, государственный суверенитет, национальный интерес, крепкое ядро, наднациональные институты, межправительственный подход, наднациональный принцип, результативный суверенитет.

Keywords: European Integration, European Union, France, state sovereignty, national interest, “hard core”, supranational institutions, intergovernmental approach, supranational principle, “productive” sovereignty.

Л. Ходжаян

Тенденции сохранения и трансформация государственного суверенитета в Европейском Союзе (на примере Франции)

В данной статье проблема государственного суверенитета рассматривается на примере европейской интеграции Франции. Хотя Франция является первопроходцем в процессе европейской интеграции и представлена на всех уровнях (интеграции), тем не менее, ее европейская политика не лишена противоречивости. В статье подробно представлено, что на разных этапах политики европейской интеграции Франции доминировал межгосударственный подход, и придавалось большое значение проблеме защиты национальных интересов.

L.Khojayan

Tendencies of Preservation and Transformation of State Sovereignty in the European Union (the Example of France).

The article considers the problem of state sovereignty on the example of European integration of France. Although France is a pioneer in the European integration process and it is represented at all levels of integration, its European policy is not without contradictions. It is argued in the article that had to keep a fragile balance between further integration and national sovereignty. At different stages of European integration in the policy of France dominated the intergovernmental approach, and the protection of national interests had a great importance.

Սույն հոդվածում պետական ինքնիշխանության խնդիրը քննարկվում է Ֆրանսիայի եվրոպական ինտեգրման օրինակով: Լինելով եվրոպական ինտեգրման գործընթացի առաջամարտիկ պետություն և ներկայացված լինելով ինտեգրման բոլոր հարթություններում՝ Ֆրանսիայի եվրոպական քաղաքականությունն, այնուամենայնիվ, չենք կարող բնորոշել որպես հակասություններից զերծ գործընթաց: Հոդվածում մանրամասն ներկայացվել է, որ Ֆրանսիայի եվրոպական ինտեգրման քաղաքականության տարբեր փուլերում գերիշխել է միջպետական տրամաբանությունը և կարևորվել է ազգային շահերի պաշտպանության խնդիրը:

*Այսօր հնարավոր չէ ունենալ այլ Եվրոպա.
միակ տարբերակը պետությունների Եվրոպան է:¹
Շ. դը Գոլ*

Արդի աշխարհին բնորոշ գլոբալացման և ինտեգրման համատեքստում, երբ մեծանում է առանձին պետությունների փոխկապակցվածությունը, և երբ պետությանը (որպես միջազգային իրավունքի հիմնական սուբյեկտ) գուցաեւ միջազգային հարաբերությունների համակարգում սկսում են առանցքային դերակատարում ունենալ նաև միջազգային կազմակերպությունները, քաղաքագիտության մեջ նկատվում է պետական ինքնիշխանության խնդրի նկատմամբ հետաքրքրության աճ: Հատկապես առանցքային են դառնում պետական ինքնիշխանության ավանդական գաղափարներին ուղղված մարտահրավերները, որոնք պահանջում են ինքնիշխանության խնդրին նորովի անդրադարձ: Արևմտյան Եվրոպայում ինտեգրման սկզբնավորումը և զարգացումը, Եվրոպական Միությանը տրվող իրա-

¹ *Sh'u La politique europeenne du general de Gaulle*, http://www.gaullisme.fr/politique_europ_cdg.htm, (07.07.2014):

վաստությունների շրջանակի աստիճանաբար ընդլայնումը և նաև ԵՄ-ում վերագրվող չափման մեծացումը ևս այդ մարտահրավերների շարքին են դասվում: Հենց եվրոպական ինտեգրման երևույթը հանդիսանում է այն ամենի բացատրությունը, որ ինքնիշխանության մասին տնտեսական քննարկումներն սկսում են գրավել գիտական հանրության ուշադրությունը: Սույն հոդվածի մեջ պետական ինքնիշխանության հիմնախնդիրը մենք կդիտարկենք Ֆրանսիայի եվրոպական ինտեգրման օրինակով: Մեր նպատակն է Ֆրանսիայի, որպես ԵՄ-ում, ամուր միջուկն հանդիսացող պետության օրինակով, վերհանել և գնահատել պետական ինքնիշխանության վրա եվրոպական ինտեգրման ազդեցությունը: Այս հիմքով, առանձնացրել ենք երկու խնդիր.

1. քննարկել Ֆրանսիայի եվրոպական ինտեգրման առանձնահատկությունները,
2. գնահատել պետական ինքնիշխանության խնդրի վերափոխման արդյունքում Ֆրանսիայի եվրոպական ինտեգրման համատեքստում:

Չնայած այն հանգամանքին, որ ֆրանսիական գիտական և քաղաքական շրջանակներում նշվում է, որ եվրոպական ինտեգրման գործընթացում Ֆրանսիան հանդիսանում է առաջամարտիկ և «ամուր միջուկ», միաժամանակ, կարելի է նկատել, որ տարբեր քննարկումներում և ուսումնասիրություններում անընդհատ առաջ է քաշվում և քննարկվում եվրոպական ինտեգրման գործընթացում երկրի ինքնիշխանության խնդիրը: Մասնավորապես, փորձ է արվում հասկանալ, թե ինչ համապատասխան եզրերով կարելի է բնութագրել եվրոպական ինտեգրման գործընթացում Ֆրանսիայի ինքնիշխան որոշ իրավասությունների՝ վերագրվող ինստիտուտներին փոխանցելու հանգամանքը, և նաև փորձ է արվում հստակեցնել, թե Ֆրանսիայի եվրոպական քաղաքականության համատեքստում գերիշխող է միջկառավարական, թե՞ վերապետական տրամաբանությունը:

Ֆրանսիան էական դեր է խաղացել եվրոպական ինտեգրման մեթոդի մշակման և դրա կյանքի կոչման գործում: «Ամուր միջուկի» ֆրանսիական ընկալման համաձայն¹, միասնական Եվրոպայի կառուցվածքում առանցքային պետք է լինի միատարր միջուկը՝ կազմված Ֆրանսիայից և Գերմանիայից, որը բոլոր ոլորտներում կգործի միասնական կանոններով՝ միաժամանակ առաջ կբաշի նոր նախաձեռնություններ: Տարբեր ժամանակներում Ֆրանսիայի քաղաքական գործիչները, կանգնած լինելով եվրոպական ինտեգրման գործընթացի զարգացման հիմքում, միաժամանակ հետապնդում էին իրենց ազգային շահերը: Մասնավորապես, եվրոպական ինտեգրման նախագիծն ի սկզբանե բավականին արդյունավետ միջոց էր վերականգնելու Ֆրանսիայի քաղաքական ազդեցությունը: Ինչ-որ չափով հրաժարվելով իր ինքնիշխան իրավասություններից՝ Ֆրանսիան հնարավորություն ունեցավ ազդելու ինտեգրման ողջ գործընթացի վրա: Նրա ազդեցությունը եվրոպական ինտեգրման գործընթացի նկատմամբ մեծ է եղել հատկապես այն ժամանակ, երբ հենց ինքն է կանգնած եղել տարբեր նախաձեռնությունների առաջնաշման և իրականացման հիմքում: 1951թ. Աժլիսի և պոպպատի եվրոպական ընկերակցության հաջողությունը նաև Ֆրանսիայի արտաքին քաղաքականության հաջողություններից էր: Ֆրանսիան հետագայում մեծ դեր խաղաց նաև ինտեգրման հաջորդ նախագծերում, մասնավորապես, 1960-ական թթ. ընդհանուր գյուղատնտեսական քաղաքականության, հետագայում նաև ներքին շուկայի, Տնտեսական և արժույթային միության, արտաքին և անվտանգության քաղաքականության բնագավառներում:

Բազմաթիվ առումներով կանգնած լինելով ինտեգրման գործընթացի տարբեր նախագծերի հիմքում՝ Ֆրանսիան միաժամանակ եղել է նաև ի հայտ եկող դժվարությունների պատճառ:

Սրա հետ կապված որոշ փորձագետներ² Ֆրանսիայի եվրոպական քաղաքականությունը գնահատում են «այո»-ի և «ոչ»-ի միջև երկրորդականության մեջ: Մասնավորապես, վերջինի հետ կապված ասպարեզ են բերվում այնպիսի օրինակներ, ինչպիսիք են՝ 1954թ. Ֆրանսիայի Ազգային ժողովում Եվրոպական պաշտպանական ընկերակցության նախագծի տապալումը, Մեծ Բրիտանիայի

¹ Այս գաղափարն առաջ է քաշվել գերմանական քաղաքական շրջանակներում 1994թ.: Սակայն, միաժամանակ, Ֆրանսիայի վարչապետ Է. Բալադուրն առաջ էր քաշել «համակենտրոնացված խմբակների» գաղափարը, որը համապատասխանում է «ամուր միջուկի» հայեցակարգին: Այս մասին առավել մանրամասն տե՛ս Crivat L., *Mythes et realites de l'integration differenciee dans l'Union europeenne*, Institut Europeen, Universite de Geneve, EUROPA etudes 6-1997, էջ 15-17:

² St'u Lefebvre, Maxime. « La France à la veille de la présidence européenne ». *Europe visions*. No 1 (2008), էջ 1-14:

նիայի անդամակցության դեմ Գոլի կողմից վետոյի կիրառումը¹, 1965թ. «դատարկ աթոռի» քաղաքականությունը², և ի վերջո 2005թ. Սահմանադրության նախագծի տապալումը: Իրոք, վերոնշյալ իրադարձություններն ինտեգրման գործընթացի շարժընթացում կարելի է դիտել որպես հետընթաց, սակայն, Ֆրանսիան հետագայում, մեծ հաշվով, որոշ հարցերի նկատմամբ կա՛մ փոխել է իր դիրքորոշումը (օրինակ, Մեծ Բրիտանիայի անդամակցությունը, նաև կարող ենք վկայակոչել վերջինիս առաջամարտիկ լինելն արտաքին և անվտանգության քաղաքականության առաջնաշման գործում), կա՛մ էլ փորձել է նախաձեռնել որևէ նախագծի տապալմանը փոխարինող այլ նախագիծ, որը կարող է առաջընթաց ապահովել (օրինակ, կարելի է վկայակոչել Ն. Սարկոզիի մեծ չափով շահագրգռված լինելը Լիսաբոնի պայմանագրի նախագծով³):

Այսինքն, պատմական տարբեր ժամանակներում Ֆրանսիան, առաջ քաշելով տարբեր նախագծեր, միաժամանակ որոշ դեպքերում հստակորեն կարևորել է իր ինքնիշխան իրավասությունների և ազգային շահերի պահպանման խնդիրը: Բայց, այնուամենայնիվ, ինտեգրման գործընթացին նայելով ներկայիս հարթությունից՝ կարող ենք ասել, որ Ֆրանսիան ներկա է ԵՄ-ի ինտեգրման հարթությունում ներկայումս գործող բոլոր կարևոր բնագավառներում, շատ ոլորտներում իր տարբեր իրավասություններ փոխանցել է վերագրային ինստիտուտներին և նաև եղել է ինտեգրման առաջնիշ կենտրոններից մեկը:

Ֆրանսիան եվրոպական ինտեգրման գործընթացի հիմքում տեսել է իր ազդեցության մեծացման խնդիրը, և Ֆրանսիայի տարբեր ժամանակների առաջնորդները միավորված Եվրոպայի միջոցով փորձում էին իրականացնել իրենց ազգային տարբեր շահերը: Եվրոպայի միավորման դր Գոլի հայեցակարգը, հեղինակների գնահատմամբ, հիմնված էր ոչ թե վերագրային համագործակցության վրա, այլ ավելի շատ կարևորում էր ազգերի Եվրոպայի տեսլականը, որը յուրաքանչյուր անդամ-պետությանը կտա մեծ անկախություն և միաժամանակ թույլ կտա պաշտպանել նրանց ինքնիշխան իրավասությունները:⁴ Գոլը խոսում էր համադաշնային Եվրոպայի մասին, որտեղ կհարգվեն յուրաքանչյուր անդամի իրավունքները: Նա եվրոպական քաղաքականությունը չէր դիտում որպես վերջնականատակ, այլ դա դիտում էր Ֆրանսիայի համաշխարհային քաղաքականության մի մասնիկ:⁵ Այսինքն, ըստ Գոլի ընկալման, միասնական Եվրոպայի կառուցումը հիմնված կլինի միջկառավարական մոտեցման վրա, և յուրաքանչյուր անդամ կպահպանի իր ինքնիշխան իրավասությունները: Պետք է նշել, որ հենց դր Գոլի ժամանակների եվրոպական քաղաքականությունը դիտարկելով՝ ազատական-միջկառավարական մոտեցման հայտնի ներկայացուցիչ Է. Մորավսիկը ցույց է տալիս պետության առանցքային դերն ինտեգրման գործընթացում:⁶ Սակայն, դր Գոլի գաղափարները հետագայում ամբողջովին չկիրառվեցին եվրոպական ինտեգրման գործընթացում, մասնավորապես, վերագրային ինստիտուտների դերի մեծացումը և որակյալ մեծամասնության սկզբունքի կիրառում դրա ապացույցներն են: Սրա հետ կապված որոշ հետազոտողներ նշում են, որ ռեալիստական կամ նոր ռեալիստական սկզբունքներն այլևս չեն կարող ամբողջական և բավարար հիմք հանդիսանալ այն խնդիրների համար, որոնք վերաբերում են Ֆրանսիայի եվրոպական ինտեգրմանը: Մասնավորապես, ի նկատի են առնվում որոշ գործոններ, որոնք կան այսօրվա Եվրոպայում՝ տնտեսական ինտեգրման առաջնայնությունը, Եվրո-

¹ Այս հիմքով հայտնի տեսաբան Հոֆմանն ասում էր, որ Գոլի հակադրվելը հանդիսանում է ազգային պետության ակտիվության արդյունք: Նա նշում էր, որ եվրոպական ազգային ինքնիշխան պետությունը դեռևս չի «հնազել»: *St'u Rene Schwok, Theories de l'integration europeenne, approches, concepts et debats, Edition Montchrestien, 2005, Paris, էջ 83:*

² Ի նկատի է առնվում 1965թ. պայքարը ԵՏԸ դակավար մարմինների իրավասությունների ընդլայնման շուրջ: Ֆեդերալիստները ԵՏԸ-ի Հանձնաժողովի աջակցությամբ պահանջում էին ուժեղացնել ԵՏԸ-ի ինստիտուտների վերագրային իրավասությունները, որոշումների ընդունման գործընթացում հրաժարվել կոնսենսուսի սկզբունքից՝ հոգուտ ձայների մեծամասնության: Ի պատասխան սրան՝ դր Գոլը ժամանակավորապես դադարեցնում է Ֆրանսիայի մասնակցությունը ԵՏԸ Նախարարների խորհրդի նիստերին: Առավել հանգամանորեն տե՛ս Բորկո Կ., Բյտորինա Օ., *История развития Европейского Союза, // Европейская интеграция: учебник, М., 2011, էջ 6-7:*

³ *St'u Nicolas Sarkozy: un traite simplifie proposer au Parlement, Strasbourg, 21.02.2007, <http://www.taurillon.org/Nicolas-Sarkozy-un-traite-simplifie-proposer-au-Parlement>, (01.03.2013):*

⁴ *St'u Szeptycki A., La conception gaullienne de l'ordre europeen, AFRI, volume III, 2002, էջ 392-403, <http://www.afri-ct.org/IMG/pdf/szeptycki2002.pdf>, (26.02.2013):*

⁵ *St'u La politique europeenne du general de Gaulle, http://www.gaullisme.fr/politique_europ_cdg.htm, (07.07.2014)*

⁶ *St'u Moravcsik, A., Le grain et la grandeur: les origines économiques de la politique européenne du général de Gaulle. Revue française de science politique. N 4-5 (1999), էջ 507-544, http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/rfsp_0035-2950_2000_num_50_1_395454, (15.11.2013):*

պայի ազդեցության նվազումն աշխարհում և այլն:¹ Այսինքն, այս գնահատականով փորձ է արվում հստակեցնել, որ ճիշտ է, Ֆրանսիան ինտեգրման գործընթացում միանշանակ չի կարող առաջ շարժվել միջկառավարական մոտեցմամբ՝ անտեսելով վերագրային չափման դերը հատկապես տնտեսական քաղաքականության մեջ, սակայն, միաժամանակ, կարևորվում է Ֆրանսիայի շահերի խնդիրը:

Որոշ հետազոտողներ² 1980-ական թթ. վերջի և 90-ական թթ. սկզբի ինտեգրման գործընթացներում առկա զարգացումները և դրանցում Ֆրանսիայի առաջամարտիկ լինելը փորձում են բացատրել նրանով, որ Ֆրանսիան դրանով փորձում էր զսպել Գերմանիայի հետագա հզորացումը:

Մասատրիխտի պայմանագրում առկա երեք «հենքերի» գաղափարը ևս առաջ է քաշվել Ֆրանսիայի կողմից: Դա թույլ է տվել վերագրային և միջկառավարական մոտեցումների դրույթները կիրառել տարբեր հենքերում՝ միաժամանակ առավել կարևոր ոլորտներում համագործակցությունը սահմանափակել միջպետական շրջանակներում: Ըստ որոշ գնահատականների՝ Ֆ. Միտերանն այդ ժամանակ պատրաստակամություն հայտնեց պետական ինքնիշխանության որոշ տարրեր կիսել մյուս անդամ-պետությունների հետ՝ հոգուտ Ընկերակցության, քանի որ կարծում էր, որ այն, ինչը Ֆրանսիան կկորցնի իր ինքնիշխանությունից, կշահի ազդեցությամբ³: Սակայն Մասատրիխտի պայմանագիրը Ֆրանսիայի համար թանկ վճարված հաջողություն էր, քանի որ այդտեղ նախատեսվում էր հաստատել Տնտեսական և արժույթային միություն՝ ներառյալ անցում միասնական արժույթին: Ֆրանսիան արժույթային քաղաքականության ոլորտում կորցրեց իր ինքնիշխանությունը և պարտավորվեց ենթարկվել վերագրային բնույթ ունեցող Եվրոպական կենտրոնական բանկին: Ըստ հեղինակների, «մասատրիխտյան Եվրոպան» չի համապատասխանում Գոլի պատկերացրած ազգերի Եվրոպային: Պետական ինքնիշխանությունն այդտեղ որոշ չափով սահմանափակվեց և վերագրային համագործակցությունը դարձավ Գերմանիային զսպելու հիմնական միջոց⁴:

Եվրոպական ինտեգրման մեջ առկա ճգնաժամը, որը պայմանավորված էր Սահմանադրության նախագծի տապալմամբ, որոշ խնդիրներ ի հայտ բերեց Ֆրանսիայի եվրոպական քաղաքականության մեջ: Եվ այս առումով այդ ժամանակվա Ֆրանսիայի նախագահ Սարկոզին ի սկզբանե կարևորեց վերադարձը Եվրոպա՝ նշելով, որ չկա ուժեղ Ֆրանսիա՝ առանց Եվրոպայի, և ուժեղ Եվրոպա՝ առանց Ֆրանսիայի⁵: Նա ջանքեր գործադրեց, որ Լիսաբոնի պայմանագրի միջոցով Ֆրանսիան «վերադառնա» Եվրոպա: Միաժամանակ նա պաշտպանեց տապալված Սահմանադրության նախագծում առկա որոշ կարևոր տարրեր, ինչպիսիք են՝ ընդլայնել որակյալ մեծամասնության սկզբունքի կիրառման շրջանակն այնպիսի կարևոր հարցում, ինչպիսին միգրացիոն քաղաքականությունն է:⁶

Ֆրանսիան, ցանկանալով հզոր Եվրոպա, միաժամանակ վախենում է կորցնել իր ինքնիշխանությունը և տարրալուծվել դաշնային Եվրոպայի մեջ, որը կլինի ոչ ֆրանսիական: Ինչպես նշում են հեղինակները, Եվրոպայի նկատմամբ Ֆրանսիայի տեսլականը հիմնվում է երկու հակադիր դրույթների վրա՝ Ժան Մոնեի պաշտպանած դաշնային Եվրոպա և դր Գոլի ինքնիշխան պետությունների Եվրոպա⁷: Այս առումով կարելի է նկատել, որ Ֆրանսիայի եվրոպական քաղաքականության շրջանակներում փորձ է արվում հավասարակշռություն պահպանել միջկառավարական և վերապետական սկզբունքների միջև: Ըստ որոշ տեսաբանների, միջկառավարական մոտեցումը լավագույն միջոցն է՝

¹ *St'u Schwok R., La France et l'integration europeenne: une evolution du paradigme identitariste, French Politics & Society, Vol. 17, N1, (Winter 1999),*

http://www.academia.edu/1087605/La_France_et_lintegration_europeenne._Une_evaluation_du_paradigme_identitariste (27.12.2013):

² *St'u ophնակ, Brand Crémieux, Marie-Noëlle, Une grande Allemagne au coeur de l'Europe: représentations françaises de l'Allemagne unifiée & objectifs de la politique européenne, Relations internationales. N 126 (2006), էջ 15-30,*

http://www.cairn.info/resume.php?ID_ARTICLE=RI_126_0015, (27.02.2014):

³ *St'u նույն տեղում, էջ 22:*

⁴ *St'u Szeptycki A., նշված աշխատություն, էջ 23:*

⁵ *St'u Allocution de M. Nicolas Sarkozy à l'occasion de l'ouverture de la XVème Conférence des Ambassadeurs (Palais de l'Elysée, 27 août 2007),* <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/le-ministere-et-son-reseau/evenements-et-actualites-du/conference-des-ambassadeurs/precedentes-conferences/xveme-conference-des-ambassadeurs/article/allocution-de-m-nicolas-sarkozy-a> (28.02.2014):

⁶ *St'u Ахан А., Европейская политика Саркози: анализ действий Франции в период председательства в Евросоюзе.* <http://www.dermfa.ir/pdf/Amudarya-pecha2009/1.pdf>, էջ 252:

⁷ *St'u Steven Ph. Kramer, David Rochefort, La fin de l'Europe française? Politique étrangère 3/2006, էջ 649-661.*

<http://www.cairn.info/article.php?REVUE=politique-etrangere&ANNEE=2006&NUMERO=3&PP=649> :

հաշտեցնելու եվրոպական միասնականացումը և ազգային ինքնիշխանության պահպանումը: Ֆրանսիական ղեկավարության համար միջպետական մոտեցումը հանդիսանում է «եվրոպական ձևով գործելու» լավագույն լուծում՝ ապահովելով, որ երկրի կառավարությունը մնա իրավիճակի տերը: Այսինքն, շնորհիվ դրա, եվրոպական միասնականացումը մնում է իր ձեռքին¹:

Պատմականորեն, փաստորեն, Ֆրանսիան իր եվրոպական քաղաքականությամբ փորձել է, մի կողմից, կառուցել հզոր Եվրոպա, մյուս կողմից, դժգոհ է եղել վերազգային ինստիտուտներին լրացուցիչ իրավասություններ տալուց: Ինչպես նշում են հեղինակները, Եվրոպայի նկատմամբ Ֆրանսիայի տեսլականը հիմնվում է երեք սկզբունքի վրա.

1. Միջկառավարականություն, որը կապաշտպանի և կերաշխավորի Ֆրանսիայի ինքնիշխանությունը (և, մասնավորապես, երկրի նախագահի իրավասությունները),

2. ԵՄ-ում Ֆրանսիայի լիդերությունը (կամ ֆրանս-գերմանական լիդերություն՝ ֆրանսիական պայմաններով),

3. Եվրոպական Եվրոպայի տեսլական՝ առանց ԱՄՆ-ի գերիշխանության²:

Այսօր ֆրանսիական գիտական և քաղաքական շրջանակներում եվրոպական ինտեգրման գործընթացի և դրա արդյունքում ինքնիշխան որոշ իրավասությունների փոխանցումը միանշանակ չի քննարկվում: Տեսական հարթությունում այս առումով «բախումները» շատ են: Հեղինակների մի մասն անհրաժեշտ է համարում վերանայել ինքնիշխանության առանցքային դրույթները, իսկ մյուս մասն էլ պաշտպանում է ինքնիշխանության մասին ավանդական հայացքների և գաղափարների անձեռնմխելիությունը: Մասնավորապես, առաջինները նշում են, որ ԵՄ-ին տրվել են այնպիսի իրավասություններ, որոնք միջազգային կազմակերպությունների պրակտիկայում աննախադեպ են, ԵՄ-ն ստացել է իրավասություններ արժութային, ոստիկանական, պաշտպանական քաղաքականության հարցերում, և դրանք դադարում են լինել պետությունների մենաշնորհը³: Այս և շատ այլ հիմքերով նրանք նպատակահարմար են համարում առաջ քաշել նոր հասկացություններ՝ բնութագրելու ինտեգրման գործընթացում ինքնիշխանության վիճակը: Օրինակ, կարելի է վկայակոչել այնպիսի նոր հասկացություններ, ինչպիսիք են՝ համատեղ ինքնիշխանությունը (co-souverainete)⁴, կոոպերատիվ ինքնիշխանություն (souverainete cooperative)⁵ և այլն: Իսկ հեղինակների երկրորդ խումբն էլ նշում է, որ կարիք չկա «հորինել» իրավական կամ քաղաքական նոր կատեգորիաներ՝ ինտեգրման մեջ ինքնիշխանության բնույթը հասկանալու համար⁶, կամ նշվում է, որ վերազգային մարմիններին իրավասություններ տալը չի նշանակում, որ անդամներն այլևս ինքնիշխան չեն⁷: Այս առումով հատկանշական է նշանավոր մտածող Մ. Դյուվերմեի բնորոշումը: Նա, դիտարկելով ԵՄ-ում ինքնիշխանության խնդիրը, նշում է, որ իրավասությունների բաժանումն անհարկի կերպով անվանվել է ինքնիշխանության բաժանում, իսկ ինքնիշխանությունն անբաժանելի սկզբունք է: Արտաքին կամ ներքին գործերում իրավասությունների բաժանումը չի նշանակում ինքնիշխանության բաժանում, քանի որ գոյություն ունի ինքնիշխանության միակ հայեցակարգ, որը ճանաչված է միջազգային իրավունքով⁸: Մասատրիխտի պայմանագրի քննարկումների ժամանակ երկրի քաղաքական շրջանակներում պաշտպանվեց այսպես կոչված «արդյունավետ» ինքնիշխանության գաղափարը: Այս հիմքով պետական իրավասությունների համատեղ իրականացումը դիտվել է անհրաժեշտ պայման, որպեսզի առկա հանգամանքներում ինքնիշխանության գաղափարը լինի իրականություն

¹ *St'u Defarges Moreau Ph., La France et l'Europe: l'inévitable débat, Politique étrangère, N4 (2002), էջ 951-966, http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/polit_0032-342x_2002_num_67_4_5240 , (25.02.2014):*

² *St'u Steven Ph. Kramer, David Rochefort, նշված աշխատություն, էջ 659:*

³ *St'u Ferry J.-M., Face a la question europeenne, le probleme d'une integration postnationale, Critique internationale, n-23, avril 2004, էջ 16-17:*

⁴ *St'u նույն տեղում, էջ 13:*

⁵ *St'u Besson S., La souverainete cooperative en Europe, ou comment la Suisse pourrait être à la fois européenne et souveraine / Samantha Besson, La Suisse saisie par l'Union européenne, 2003:*

⁶ *St'u օրինակ Saurugger S., Theoriser l'Etat dans l'Union européenne ou la souverainete au concret, էջ 2, Jus Politicum, 8, 2012:*

⁷ *St'u Cohen J.-L., Cohen J.-L., Les transformations contemporaines de la souverainete, in Savidan P., Les metamorphoses de la souverainete, Presses Paris Sorbonne, 2006, էջ 53-54:*

⁸ *St'u Anne Legaré, La souverainete est-elle depassee? Entretiens avec des parlementaires et intellectuels français autour de l'Europe actuelle. Montréal, 1992, էջ 24-25:*

(այն հիմքով, որ ըստ պաշտպանած տեսակետի, Միությունը եվրոպական ազգերի համար հզորության ավելացման գործոն է): Քննարկումների ժամանակ ֆրանսիական պետական գործիչներից մեկը նշել է, որ պետությունը հրաժարվում է իր ինքնիշխանության մի մասից, որպեսզի եվրոպական մակարդակում հասնի ավելի քիչ տնտեսական և ավելի շատ արդյունավետ ինքնիշխանության, որը կիրականացվի ընդհանուր կերպով և հնարավոր կլինի դիմակայել արտաքին մարտահրավերներին¹:

Ամփոփելով նշենք, որ ներկայումս Ֆրանսիան եվրոպական ինտեգրումը կարևորում է որպես պետության առջև դրված տարբեր նպատակների իրականացման միջոց: Միաժամանակ, Ֆրանսիան իր որոշ իրավասություններ փոխանցել է ԵՄ-ի վերագրային ինստիտուտներին: Օրինակ, այսօր տարբեր ոլորտներ և հատկապես տնտեսության շատ տարրեր բավականին եվրոպականացված են: Ճիշտ է, որոշ հեղինակներ հատկապես կարևոր տեղ տալիս են միջկառավարական մոտեցմանը, սակայն, ի տարբերություն, օրինակ, Մեծ Բրիտանիայի, Ֆրանսիայի եվրոպական քաղաքականության մեջ վերագրային մոտեցումը ևս բավականին իշխել է: Սակայն, մյուս պետությունների նման, Ֆրանսիան ևս իր համար շատ կարևոր հարցերում (օրինակ, Ընդհանուր արտաքին և անվտանգության քաղաքականություն) չի պատրաստվում իր իրավասությունները կիսել ԵՄ-ի ինստիտուտների հետ:

Իհարկե, պետք է փաստել, որ ներկա պայմաններում, կապված գլոբալացման և ինտեգրման գործընթացների, միջազգային իրավունքի համակարգի զարգացման հետ, ինքնիշխանություն եզրը, որպես միջազգային իրավունքի առանցքային հայեցակարգ, գտնվում է վերաիմաստավորման շրջանում, սակայն միևնույն ժամանակ, առկա գործընթացների առանցքում գտնվում են ինքնիշխան պետությունները: ԵՄ-ն ունի պետական չափում, այսինքն՝ իրավասությունների փոխանցման խնդիրը լուծվում է ազգային մակարդակում: Բացի այդ, ինքնիշխանություն եզրն արդի պայմաններում շարունակում է բնութագրել միայն պետություններին, իսկ վերջիններիս կողմից ԵՄ-ին փոխանցված իրավասությունները չեն կարող դիտվել որպես ԵՄ-ի ինքնիշխան իրավասություններ, քանի որ վերջինս չունի ինքնիշխանություն:

Գրականություն

1. Борко Ю., Буторина О., История развития Европейского Союза, // Европейская интеграция: учебник, М., 2011,
2. Ахани А., Европейская политика Саркози: анализ действий Франции в период председательства в Евросоюзе. <http://www.dermfa.ir/pdf/Amudarya-pecha2009/1.pdf>,
3. Anne Legaré, La souverainete est-elle depassee? Entretiens avec des parlementaires et intellectuels français autour de l'Europe actuelle. Montréal, 1992,
4. Besson S., La souverainete cooperative en Europe, ou comment la Suisse pourrait être à la fois européenne et souveraine / Samantha Besson, La Suisse saisie par l'Union européenne. 2003,
5. Cohen J.-L., Les transformations contemporaines de la souverainete, in Savidan P., Les metamorphoses de la souverainete, Presses Paris Sorbonne, 2006,
6. Crivat L., Mythes et realites de l'integration differenciee dans l'Union europeenne, Institut Europeen, Universite de Geneve, EUROPA etudes 6-1997,
7. Ferry J.-M., Face a la question europeenne, le probleme d'une integration postnationale, Critique internationale, n-23, avril 2004,
8. Moravcsik, A., Le grain et la grandeur: les origines économiques de la politique européenne du général de Gaulle. Revue française de science politique. N 4-5 (1999), էջ 507-544,
9. Rene Schwok, Theories de l'integration europeenne, approches, concepts et debats, Edition Montchrestien, 2005, Paris,
10. Saurugger S., Theoriser l'Etat dans l'Union europeenne ou la souverainete au concret, Jus Politicum, 8, 2012,

¹ St'iu Haquet A., La (re)definition du principe de souverainete, 141-153, Pouvoirs N-94, 07-09, 2000, http://www.revue-pouvoirs.fr/IMG/pdf/94Pouvoirs_p141-153_chroniques_souverainete.pdf, (28.02.2014):

11. Defarges Moreau Ph., La France et l'Europe: l'inévitable débat, Politique étrangère, N4 (2002), էջ 951-966, http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/polit_0032-342x_2002_num_67_4_5240,
12. Haquet A., La (re)definition du principe de souverainete, 141-153, Pouvoirs N-94, 07-09 2000, http://www.revuepouvoirs.fr/IMG/pdf/94Pouvoirs_p141153_chroniques_souverainete.pdf,
13. La politique europeenne du general de Gaulle, http://www.gaullisme.fr/politique_europ_cdg.htm,
14. Schwok R., La France et l'integration europeenne: une evolution du paradigme identitariste, French Politics & Society, Vol. 17, N1, (Winter 1999), http://www.academia.edu/1087605/La_France_et_lintegration_europeenne._Une_evaluation_du_paradigme_identitariste,
15. Steven Ph. Kramer, David Rochefort, La fin de l'Europe francaise? Politique étrangère 3/2006, էջ 649-661. <http://www.cairn.info/article.php?REVUE=politique-etrangere&ANNEE=2006&NUMERO=3&PP=649>,
16. Allocution de M. Nicolas Sarkozy à l'occasion de l'ouverture de la XV ème Conférence des Ambassadeurs (Palais de l'Elysée, 27 août 2007), <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/le-ministere-et-son-reseau/evenements-et-actualites-du/conference-desambassadeurs/precedentes-conferences/xveme-conference-des-ambassadeurs/article/allocution-de-m-nicolas-sarkozy-a>:

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Լուսինե Խոջայան – ԵՊՀ Քաղաքական գիտության պատմության և տնտեսության ամբիոնի 1-ին կուրսի
հեռակա ուսուցման ասպիրանտ

E-mail: lusinekhojayan@yahoo.fr

Հոդվածը տպագրության է նրաշխարհում խմբագրական կոլեկիայի անդամ, ք.գ.դ. Ա.Ենգոյանը: